

МОДАЛИТЕТИ МОРАЛА У РЕВИЗОРСКОЈ ПРОФЕСИЈИ СА АСПЕКТА ФИЛОЗОФИЈЕ ДР НИКОЛАЈА ВЕЛИМИРОВИЋА

Косана Вићентијевић*
Пословни факултет
у Београду,
Универзитет
Сингидунум, Београд

Апстракт: Предмет истраживања овог рада јесте примена филозофије, религије и световних концепција живота на ревизорску теорију и праксу. Због значаја мисли и дела др Николаја Велимировића, у раду се посебно истражује неопходност усавршавања ревизорске професије, кроз његове мисли које су бескрајне, вечне, боговечне и применљиве на морално деловање ревизора и друштва за ревизију, у савременом пословном окружењу. Наведена је ревизорска реулаштва која штити морални аспект деловања ревизора и извучени су пресеци скупи са моралним аспектима које изражавао др Николај, на глобални процес ревизије финансијских извештаја. На основу теоријских прегледа мисли др Николаја, закључено је да су полазне хипотезе са почетка рада потврђене и да постоји могућност за даља истраживања у пољуде даљне примене мисли др Николаја у свим фазама ревизије финансијских извештаја.

Кључне речи: морал, филозофија, теологија, религија, ревизија, др Николај Велимировић.

1. Увод

Овај рад се не упушта у анализу многобројних, често неусаглашених, дефиниција морала, какве су предлагане током развоја са-

---

* kvicentijevic@singidunum.ac.rs.

времене филозофије морала. Предмет истраживања овог рада је смисао у којем др Николај Велимировић (у даљем тексту др Николај) употребљава израз морал. По њему се наука о моралу не разликује од хемије као науке, јер човек не може разумети хемију док не експериментира. Ни наука о моралу се не може разумети без вежбања (Велимировић 2011: 87).

Циљ истраживања у овом раду је да се обрати пажња на смисао моралних мисли, из дела и беседа др Николаја, које се могу применити у ревизорској професији у данашњем савременом окружењу. Истраживање се спроводи као трансверзална студија (студија пресека) која се организује ради дескрипције појава (утицаја морала, кроз модалитете мисли др Николаја на ревизорску професију). У раду се полази од следећих хипотеза:

X1: познавање мисли и дела др Николаја Велимировића може позитивно да утиче на честитост професионалних ревизора,

X2: познавање филозофског, научног и теолошког деловања др Николаја може позитивно да утиче на професионализам у друштвима за ревизију.

Узрок или повод за разматрање ове теме јесте једна раширена претпоставка да се др Николај увек бавио укупним човековим животом, укључујући једнако морал и психологију. Његово звање, образовање, духовни живот и вредности које је поштовао, треба за професионалне ревизоре да буду вредности које им служе као могућности за позитивно морално одређење у пословању.

Оно што је, вредно филозофске пажње је да етика и економија имају историјске везе које се уједињују међусобно, како верски тако и филозофски. Ипак, све до друге половине 20. века рефлексије о етици се нису односиле директно на пословни свет и његове специфичности (Dion 2008: 2). Друштвене норме се најчешће класификују на обичајне, моралне, правне и религијске (Kozlić 2017: 95). Етика и ревизорска професија су вишеструко узајамно повезани. Као филозофска дисциплина, етика трага за критеријумима доброг и лошег деловања. У ревизији финансијских извештаја се често дешавају конфликти. Принцип који је често неоправдано запостављен, а према неким ауторима најважнији принцип у ревизорској професији, јесте етика. Из тога проистиче да и економија, односно сви аспекти и садржаји економског живота друштва имају и своју

моралну страну, јер се без моралног приступа губи њихова људска суштина и смисао. У том смислу, питање односа морала и економије (ревизије финансијских извештаја као дела економије) трајно је присутно у свим епохама и у свим друштвеним системима, при чему су се морални стандарди кретали у високим амплитудама, чија је најнижа вредност морално оправдавање ропства (Marinković D., Marinković V. 2014: 78). Овде, наравно, није место за расправу о појму или одређењу морала, довољно је утврдити да ма како да се морал дефинише, уколико треба да је то једно дистинктно вредносно мерило, он мора у себи садржавати нешто више од пуке конзистенције. Та дистинктност, оно по чему се морално становиште разликује од осталих вредносних становишта, мора у себи садржати претензију на универзалност (Babić 2005: 106). Оно што је овде, битно у вези са том универзалношћу је да су мисли др Николаја о моралу универзалне и применљиве у ревизорској професији и њихово поштовање и примена могу да допринесу одржању честитости ревизорске професије. Својим моралним деловањем ревизори се уздижу изнад законодавства професије. Овакво морално деловање ревизора препознајемо кроз мисли др Николаја да је најбоље мало по мало учити о моралу, и одмах стечено знање вежбати и применити. Него научити напамет сву науку о моралу, а одлагати сам почетак њене примене (Велимировић 2011: 87).

Етика и морал третирају људско понашање на два нивоа: етика уобличава услове за могућност моралне оцене понашања из угла теорије морала. Теорије морала, са своје стране, пружају одговарајуће критерије за оцењивање ономе ко их признаје. Човек, дакле, поступа морално ако је у складу са општим принципом теорије морала (Rohrbach 2013: 15). Филозофија успоставља јединство ума, у три области: наука и технологија, морал и право, уметност и уметничка критика, на тај начин филозофија и даље остаје чувар рационалности као и форма социјалне критике (Uzelac 2011: 236). Професионални ревизор је личност у којој се преплићу и прожимају таленат, знање, вештина, аналитичност и рационалност (Andrić i dr. 2012: 26), филозофија, теологија и моралне вредности.

Без пуне самосвести немогуће је морално вредновати своје и туђе поступке, одлучивати о понашању у складу с моралним циљевима. Моралан ревизор је у стању да бира, изабере моралне вредности и понаша се у складу с избором. Човек може да има високо мишљење о свом понашању, али његову моралност процењују и други (Telebaković 2012: 270). Ако се не даш поучити добрим примерима живота, онда се бар устраши од страшних примера смрти (Епископ Николај

2010: 183), су мисли др Николаја које упућују на сједињење морала и ревизије, што је посебано потребно изградити у данашњем савременом пословном окружењу.

На основу прегледа досадашњих истраживања, а према расположивим сазнањима, не постоје радови који истражују утицај познавања мисли и дела др Николаја, на етичко понашање, односно на морал, честитост и професионализам ревизора, што је циљ истраживања овог рада и његов научни допринос.

2. Морал у ревизорској професији

Етика у области ревизорске професије је од изузетног значаја за професију у целини. Етика мора да буде присутна у друштвима за ревизију у свим фазама ревизије финансијских извештаја: прихватање клијента, рад на терену, издавање независног мишљења и код догађаја након издавања мишљења. Лиценцирани овлашћени ревизори и други стручњаци у друштвима за ревизију треба да буду свесни чињенице да корисници извештаја независног ревизора, који на основу њих доносе различите одлуке, очекују компетентност, поузданост и објективност од ревизорске професије. У етично понашање (у ревизорској професији) се могу сврстати следећи облици понашања: поштење, самосталност, испуњавање обећања, лојалност, непристрасност, брига за друге, поштовање других, одговорно понашање као члана грађанског друштва, тежња ка савршенству и одговорност (Stanišić 2014: 17).

Основна функција ревизорске професије је да осигура поверење у извештаје независног ревизора у модерној тржишној економији. Са тиме су усклађени и стриктни захтеви придржавања Етичког кодекса за професионалне рачуновође (*Code of Ethics for Professional Accountants*) у даљем тексту Кодекс. Кодекс је усвојила и обелоданила, Међународне федерације рачуновођа (*The International Federation of Accountants – IFAC*). IFAC доприноси усвајању и имплементацији међународних етичких стандарда високог квалитета за рачуновође првенствено путем подржавања Одбора за међународне етичке стандарде за рачуновође (*The International Ethics Standards Board for Accountants – IESBA*). Одбор за међународне етичке стандарде за рачуновође је независно тело за доношење стандард, које развија Кодекс применљив на међународном нивоу, чија примена треба да допринесе квалитету рада и јачању поверења у ревизорску професију. Потреба за Кодексом у ревизорској професији је изузет-

но велика. Између етике и закона постоје извесне разлике у свим друштвима. На пример, интегритет, лојалност и тежњу ка савршенству није могуће законски санкционисати. Успостављањем Кодекса, ревизорска професија претпоставља самодисциплину која је изнад дисциплине коју закон познаје (Stanišić 2014: 17). Општи професионални етички принципи, који се односе на све професионалне рачуновође (ревизоре) су у Кодексу (Део А: Општа примена кодекса *IESBA*) систематизовани као: интегритет, објективност, професионална оспособљеност и дужна пажња, поверљивост и професионално понашање. Наведени принципи су примарно у интересу развоја ревизорске професије, стандардизовања, њихових компетенција, знања, вештина као и моралних односно етичких вредности (Žager i dr. 2016: 393). До злоупотребе може доћи на различите начине: на пример, пружањем финансијске подршке из државних средстава ван законом прописаних оквира за рад (Ђаковац 2015: 98). Пројектом заснивања логике морала требало би да се укаже да је рационалност инхерентан нормативни захтев моралног мишљења (Dobrijević 2003: 69). Али та призната нужност опрезног деловања (морала) у свим подручјима која се тичу будућности и интегритета људске (Pharo 2006: 10) професије, упуће на потврђивање ревизије као професије, у којој су активности појединаца интелектуално циљно усмерене. У ревизорској професији интелектуални садржај је широког спектра и у њој се индивидуама није лако доказати (Anđrić i dr. 2012: 27). Др Николај се никада није уморио од понављања значаја етике и морала, да су нераздвојиви од филозофске логике, теолошког и богословског деловања и размишљања. Закон долази од разума кроз речи. Ко признаје законе као суму свега морала, тај познаје само корице књиге о моралу. А ко признаје љубав као суму морала, тај види и чита и познаје дух и живот морала (Велимировић 2011: 34). Имајући на уму ова и њима слична Божија доброчинства, ми одолевамо невољама које нам се догађају и, упоређујући сећање на доброчинства са временима страдања тела, радосно подносимо ударце невоља (Кирски 2017: 377).

Велики број рачуноводствених/ревизорских превара које су резултирале не малим бројем корпоративних скандала крајем 20. и почетком 21. века, довели су у питање етичност ревизорске професије те угрозили њено поверење јавности (Janковић, Vlašić 2010: 85). Претходо изношење чињеница о преварним активностима у ревизорској професији др Николај би прокоментарисао да наравно, где је слобода ту је и злоупотреба. Људи су често злоупотребљавали како закон Божиј тако и своју законодавну власт (Св. Николај Жички

2002: 14). Упркос честом искушењу за коришћењем лажи и обмана, идеја истине, као позитивне вредности, дубоко је усађена у филозофију морала и права (Milas 2012: 51).

За мишљење ревизора о финансијским извештајима неког привредног субјекта заинтересована је шира јавност коју представљају клијенти, акционари, потрошачи, повериоци и други корисници верификованог финансијског извештаја. Обавеза према јавном интересу за сваког професионалца је основна мотивација квалитетног рада и одржавања компетентности (Andrić i dr. 2012: 26). Јавно поверење ревизори стичу и одржавају својим радом. За ревизоре је поверење јавности од посебног значаја. Производ рада ревизије за јавност је верификација финансијских извештаја да су састављени фер и поштено. Без поверења јавности у извештај ревизије, функција ревизије била би бескорисна и бесциљна. Из дела *Небеска литургија* (Велимировић 2014: 29), у коме се води разговор Светог Саве са Богом, овде наводима нека питања, која могу имати преносно значење на ревизорску професију: Јеванђеље да ли се моје шири (*Етички кодекс за професионалне рачуновође*), Светли ли се образ у Србина, пред људима и пред анђелима (*ревизорско деловање са довољно стручношћу*), великаши да ли праведно суде (*финансијски интереси, накнаде и подстицаји повезани са финансијским извештавањем и доношењем одлука*), богаташи да ли милост деле (*поклони и јосифримство, сукоби интереса*). Да бисмо исправно или барем конзистентно могли нечему да приписујемо одређење моралности или неморалности морамо прво бити начисто да у моралу имамо посла са једним сасвим посебним вредносним критеријумом чија примена никако није произвољна и не зависи од онога што се нама свиђа или не свиђа, нити је у њега нужно заложен неки одређени интерес или право за које се подразумева да ћемо га *бирати* (Babić 2005: 106).

Од професионалца (ревизора) се очекује да у одређеним ситуацијама када се јави конфликт интереса појединца и професије, у себи надвлада пориве за личним добитком и заступа интересе шире друштвене заједнице. То од професионалаца захтева, поред високих стручних квалификација у пружању услуга, и високе моралне квалитете који се морају неговати у оквиру професије (Andrić i dr. 2012: 26). Тај својеврсни смисао моралне теорије и ревизорске праксе др Николај верификује кроз реченице да грех проузрокује етику, као болест медицине. *Етика зна само за једну дијагнозу: грех. И етика зна само за један лек: жртва. Да нема болести и лека, не би било ни медицине. Да нема греха и жртве, не би било етике* (Велимировић

2011: 527). Др Николај је правио поређење филозофије и теологије са хигијеном и медицином, да би што уверљивије указао на значења и вредности, за човека, филозофије и теологије, што у овом раду имплементирамо на ревизорску професију. Критеријуми којима се одређује ревизорска професија најчешће су: знање, потврђивање у професији, рад од јавног интереса, дефинисана правила приступа професији и јавно поверење (Andrić, Krsmanović, Jakšić 2012: 26). Главно питање с којим се данас суочава ревизорска професија јесте да ли жеља за новцем та која ревизоре тера у манипулативне радње, и је ли етика довољно снажна да то спречи? (Aljinović i dr. 2016: 22.). И за Кодекс, као и за морал, се може рећи да представљају системе правила на основу којих се одређује, усмерава и вредносно процењује људско понашање (Stanković 2015:203). Дакле, морална правила треба да се разматрају у оквиру посебних специфичних ситуација у односу на њихове последице. О сваком поступку се може судити као о добром или лошем у односу на његове моралне исходе. У суштини то је (и) образовни процес, који разматра и узима у обзир последице до којих се може доћи само кроз пажљиво и рефлексивно мишљење (Zorić 2015: 56). Да би идеју практичног чистог ума у моралном деловању спровео, човеку је осим универзалних умних захтева потребна, не само расудна снага као општа моћ спознавања него и својеврсна практична расудна снага која је *изошћрена искуством* (Раžанin 1996: 38). Неко се бори са болестима, неко са искушењима, неко за част и образ, неко за слабе и нејаке (Епископ Николај 2010: 122), ревизорска професија се бори за очување поверења и давање додате вредности на финансијске извештаје који су били предмет рада ревизора, за које је издато независно мишљење ревизора. Штете по ревизорску професију тешко је квантификовати, али су значајне, јер су настале на основу погрешно издатих извештаја појединих независних ревизора, клијентима чији финансијски извештаји нису били поштено приказани. Постојање различитих кодекса професионалне етике, како за рачуновође, тако и за ревизоре, начела, принципи, закони, семинари, курсеви нису довољни да спречи лажно финансијско извештавање. Преваре се не могу избећи у потпуности зато што се поједине рачуновође и менаџери не придржавају претходно наведеног, тј. изостаје њихова професионална примена и етичко понашање. Што се тиче ревизора и друштва за ревизију, њихов делокруг треба да буде спречавање објаве лажних финансијских извештаја (Karavavlović 2011: 166).

Дела др Николаја на читаоце остављају утисак ванвремености и визионарства, услед чега се у овом раду ставља акценат на изво-

да његовог стваралаштва и могућности примене у професионалном раду ревизора, следствено подизању моралних вредности и поверења у њихов рад.

3. Филозофски аспекти морала др Николаја Велимировића у функцији ревизорске професије

Светог Владикау др Николаја Велимировића (1881–1956), по образовању са две титуле доктора наука из области теологије (Берн, 1908. година), и филозофије (Женева, 1909. година), који је познат по својој светости и човекољубљу, великом научном раду и проповедању, који је изнад свега велика морална личност, повезујемо у овом раду са моралним аспектима деловања ревизорске професије у савременом пословном окружењу. Скоро да не постоји мисао др Николаја, која не би могла да послужи млађем ревизору, ревизору, кључном ревизорском партнеру, студентима ревизије и њиховим професорима, за даље проширење знања и моралних вредности које могу допринети њиховом професионалном усавршавању. *Свака му је реч ђесма, ђесма вечна, ђесма о Вечности. Песма о Вечној Истини, ђесма о Вечној Правди, ђесма Једином и Истинишом Богу свих светшова — Госшоду Христш* (Роровић 2018).

Наши савременици подсећају на визију др Николаја који има слатку душу краља Владимира, издржљивост Немањину, христољубље Савино, смерност Урошеву, пожртвованост Лазареву, витештво Страхињино, умереност и одмереност српског сељака

(Radić 2010: 272). Данас се у академским истраживањима, после 6 деценија од упокојења и даље анализира као релевантан и савремен мислилац и духовник. Др Николај се од рођења развијао и усавршавао као и сваки ђак, богословац, монах, јеромонах и као владика. Он својим примером високошколоване личности, кроз свакодневни научни рад, склон филозофији и преношењу знања публици кроз јавне трибине и беседе, даје пример ревизорима да током професионалне каријере треба континуирано да се едукују и унапређују своја знања везано за професију али и да се држе моралних норми (Кодекса) које заступа др Николај и на примеру реализују. Човеку који је дошао до високог звања али не и до среће др Николај у *Мисионарским ђисмима* одговара: Патили сте се доћи до високог звања. Због тога сте се морали борити, гурати, страховати. Само што сте раније веровали, да срећа постоји – тамо негде у ви-

соким звањима – а сад сте и ту веру изгубили. Узвисили сте се до облака али не и до звезда (Епископ Николај 2010: 113). Својим беседама др Николај не само да подстиче на размишљање о односу човека према свету, ближњима, пријатељима и непријатељима, према себи самом, већ показује и разумевање за слабости и мане човечје и учи нас како да их савладамо. *Немој се жестишии гледајући неваљале, немој завидети онима који чине безакоње.* Тако пише праведни цар Давид, кога је дуго и много мучило оно што и тебе мучи, док му Господ није открио кроз разум да разуме (Епископ Николај 2010: 115). Наведене мисли др Николаја се могу имплицирати на ревизорски професионални скептицизам. Учесталост преварног финансијског извештавања је све већа, због тога ревизор током ревизије мора исказивати скептицизам, односно имати испитивачки ум, критички поглед на ревизорске доказе и бити опрезан, а нарочито кад разматра и процењује ризик преваре, како би могао пружити разумно уверење да финансијски извештаји клијента ревизије не садрже значајне погрешне приказе настале услед преваре (Pretnar Абићић 2014: 1). Наравно, где је слобода ту је и злоупотреба. Људи су често злоупотребљавали како закон Божји тако и своју законодавну власт (Св. Николај Жички 2002: 14).

У последњих тридесет година о др Николају написано је на десетине књига, чланака и есеја, брањене су о њему докторске и магистарске тезе, издата су његова сабрана дела, прештамповане беседе у ко зна колико наврата и у великим тиражима (Radić 2010: 120), његови поштоваоци свих професија тврде да им је дао пример моралног понашања, кроз несебично жртвовање за своје ближње, духовни и научни углед. Овде се ограничавамо на др Николајев рад који је применљив за професионалце у области ревизије финансијских извештаја. Ко знањем подржава веру и вером допуњује своје знање, тај је, практично, решио проблем и вере и знања (Велимировић 2003: 19), дакле, успешан ревизор, мора поседовати одговарајуће вештине, знања и веру, што ће му омогућити квалитетно извршење ревизије.

Моја вера у Бога не смећа ми да усвојим сву њаву науку од алфе до омега... Најбоља наука стоји у савршеној хармонији са најбољом вером. А најбољи се никад не преиру: најбољи се разумеју и љубе. Ниски или неједнаки се препиру и гложе и уживају у препирању и гложењу (Велимировић 2003: 70). Вештина ревизије огледа се у способности ревизора да имплементира хармонију ревизорских техника и процедура са моралним аспектима филозофије др Николаја.

Дује су ириче, иредује, крашак је морал – једно слово. Ти си шо слово, словесни Боже. Ти си шај морал свих ирича. Једна је суштност

свих ствари, један је морал свих прича (Владика Николај 2003: 22), теорија ревизије посебно је значајна због тога што адекватне ревизорске процедуре могу бити планиране и касније брањене само на теоријским основама, које ће бити квалитетније уколико уграде морал као једно слово. У предавању *Национализам Светиога Саве* (Велимировић 1935 / 2013), које је 1935. године одржао на Коларчевом народном универзитету у Београду, др Николај каже: „Војска мора бити народна, да би имала своје морално оправдање и благослов цркве... (Јовановић 2014: 317), да би ревизија имала своје морално оправдање, не сме се сматрати вештином, већ на теорији заснованој примени практичног деловања ревизора. Ревизија није само скуп процедура, метода и техника, да би била вештина, већ пресечни скуп различитих знања, теоријских ставова и моралних вредности, *јер мала знања се добијају учењем а велика само са вером и пошћењем* (Велимировић 2010б: 92).

Током беседе на Савиндан 1950 године у Њујорку (Велимировић 2013: 29), др Николај истиче и објашњава омиљеност Светог Саве међу: *јосијодом* (зато што је био господског рода), *монасима, српским свешћеницима и архијерејима, сиромасима и просјацима, војводама, сељацима и шежацима и сћочарима, занатлијама, владарима и међу државницима, и мудрацима*. Због јавне одговорности деловања ревизори би требало да примене поуке из ове беседе и примене професионализам и моралне особине да би независно мишљење имало вредност и поштовање (не мора да буде омиљено) међу инвеститорима, кредиторима, владиним институцијама, актуелним и будућим комитентима клијента ревизије, као и стручне и шире јавности. *Сав мој ауторитет је у мени, не ван мене, не у моме пореклу или звању или мисији, но у мојој вери, којом живим, и у мојој љубави, с којом предлажем своју веру браћи својој*. Ја само предлажем своју веру, ја је ником не намећем (Велимировић 2010а: 1), за ово не постоје алтернативе у ревизорској професији. Отац Јустин Поповић за др Николаја (из предговора *Молиће на језеру* 1922. године) наводи да он молитвом мисли, молитвом филозофира. Душа се сва сабира у молитву, и кроз бескрајно компликовано чудо, звано свет, иде вођена молитвом, јер је молитва једини окати путовођа ума, и срца и воље (Владика Николај 2003: 9), што упућује на чињеницу да рад ревизора није био адекватан, иако су финансијски извештаји који су били предмет ревизије исправни.

Зовеш ли се пак хришћанином а Оче наш уопште и не читаш, онда си као путник на мору без компаса и без поларне звезде, – на бури, у тами, у очајању, с изгубљеним сазнањем одакле, како и

камо путујеш (Велимировић 2012: 10), исто тако у току ревизије, евентуално касније доказана нетачност финансијских извештаја који су били предмет рада ревизора, не може бити доказ да је ревизорски рад био некавалитетан.

Суштина Јеванђеља састоји се из два дела: бити и радити. Они који журе само радити, без икаквог труда око бити, разорни су и за друштво и за саме себе (Велимировић 2003: 7), по начину рада, ревизија је слична научном истраживању проблема. Процес који се односи на решење проблема је научни метод. Вероватно се и правило *не кради* у многим областима успешно заобилази. Шта вреди морална забрана крађе, ако су они који не враћају књиге убеђени да крађа књига није крађа (Telebaković 2009: 58).

Да би ревизори уопште могли професионално деловати, потребно је да у свом раду буду независни, непристрани и потпуно самостални, и то при планирању ревизије, спровођењу ревизије и изражавању свога мишљења (Тушек 2016: 336). Што се више шири круг знања, то се више шири и круг незнања (Велимировић 2011: 29), је кључно мерило које се може уградити у ревизорску професију, којим се доказује квалитет спроведене ревизије, као и њена логичка усаглашеност са захтевима теорије ревизије. *Учи што хоћеш и знај што можеш, али једно не смеш научити: На зло уишребити своје знање.* Колико је и колико пута речено: Боље и не знати него знати па злоупотребити (Велимировић 2011: 30), заједничко научном методу истраживања и процесу ревизије и моралној филозофији др Николаја јесте закључивање на основу доказа и моралних норми.

Анализа убија љубав. Зашто је наука тако хладна. И зато се и не говори о лепоти знања но само о корисности знања (Велимировић 2011: 36), наиме ревизија полази од познате претпоставке о финансијским извештајима, док је посебно питање поверљивости доказа (морала) и уговарања ревизијског ангажмана (корисности знања).

4. Закључак

Суочени са стварношћу моралних изазова ревизорске професије у раду су наведени неки изводи из учења др Николаја, како би се ревизорима приближила његова ненадмашна богословско филозофска дела. Када ревизоре муче морални, етички, професионални проблеми осим примене професионалне регулативе која се примењује на међународном нивоу и закона једне земље, могу исходе пронаћи у делима др Николаја. Његова златоуста, богословска, научна и ду-

ховно преподобна дела ће помоћи ревизорима да примене знања и вештине за којима вапе у професионалном раду, а нису наведени у регулаторним оквирима које им професија налаже да се придржавају. Ревизори могу разумети и прихватити богословско, филозофску димензију др Николаја. Јер његова духовно ораторска висина допире до небеса, док ширина свеукупних му дела спаја све четири стране света, па су неопходни за изучавање и примену током свих фаза ревизије финансијских извештаја од прихватања клијента, преко рада на терену код клијента, до издавања ревизорског извештаја, и накнадних догађаја након издавања мишљења.

Може се закључити да се прихвата полазна хипотеза од које се у раду пошло: да познавање мисли и дела др Николаја може позитивно да утиче на честитост професионалних ревизора. Следећа хипотеза од које се у раду пошло: да познавање филозофског, научног и теолошког деловања др Николаја може позитивно да утиче на професионализам у друштвима за ревизију, је и доказана.

Резултати теоријског навођења у раду у вези важности примене Кодекса и филозофских аспеката морала др Николаја, показују да ревизори који добро познају и примењују наведене моралне категорије су склонији етичком професионалном понашању.

Истраживање примене мисли и дела др Николаја у глобалној ревизији у овом раду може да послужи за наставак истраживања на ову тему, ради различитих компаративних сагледавања ове тематике у различитим фазама процеса ревизије.

* * *

Литература

- Велимировић, Владика Николај (2010а): *Беседе њод њором*, Београд, Euro Book.
- Велимировић Владика Николај (2003): *О Боју и о људима*, Ваљево, Агенција Ваљевац.
- Велимировић, Николај (2010б): *Српски народ као Теодул*, Београд, Euro Book.

- Велимировић Владика Николај (2011): *Мисли о добру и злу*, Београд, Ево Book.
- Велимировић Владика Николај (2014): „Небеска литургија“, у *Православна вера и животи*, часопис православне епархије Крушевачке, Година III, Број 13 (145): 28–31.
- Велимировић Владика Николај (2013): „Најомиљенији светитељ“, у *Православна вера и животи*, часопис православне епархије Крушевачке, Година II, Број 6 (138): 10–11.
- Велимировић Владика Николај (2012): „Оче наш“, у *Православна вера и животи*, часопис православне епархије Крушевачке, Година I, Број 4–5 (136/137): 10.
- Велимировић, Николај (1935): Национализам Светога Саве. Предавање на Коларчевом народном универзитету, одржано 1935, доступно <http://www.pravoslavljedanas.info/NacSvSave.htm>. (приступљено 3. 5. 2018. г.).
- Владика Николај (2003): *Молишве на језеру*, Нови Сад, Петровград.
- Епископ, Николај (2010): *Мисионарска писма*, Лелић, Православни Српски Манастир Лелић.
- Ђаковац, А. (2015): „Црква у савременом секуларном српском друштву“, *Теолошки погледи XLVIII* (1/2015), Београд: Свети Архиепископски Синод Српске Православне Цркве, стр. 369–398.
- Кирски, Теодорит (2017): „О божанској љубави“, *Теолошки погледи L* (3/2017), Београд: Свети Архиепископски Синод Српске Православне Цркве, стр. 369–398.
- Св. Николај Жички (2002): *Наука о закону*, Линц, Аустрија, Српска православна црквена општина Линц, Аустрија.
- Andrić, M., i drugi (2012): *Revizija teorija i praksa*, Subotica, Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu.
- Aljinović Barać, Ž., i drugi (2016): „Važnost etike u obrazovanju i utjecaj na ponašanje profesionalnih računovođa“, *Zbornik radova s 17. međunarodne znanstvene i stručne konferencije „Računovodstvo i Menadžment“*, Primošten, Hrvatska, Hrvatski računovođa, RRIF Visoka škola za financijski menadžment: 21–30.
- Babić, J. (2005): *Moral i naše vreme*, Београд, Službeni glasnik (Filozofska biblioteka).
- Dion, M. (2008): „L'évolution de l'éthique des affaires aux États-Unis (1961–2002): la théorie institutionnelle en action“, *Éthique et économique/Ethics and Economics*, No. 2: 1–32.
- Dobrijević, A. (2003): „Ka adekvatnoj etičkoj teoriji“, *Filozofija i društvo* 22–23: 65–114.

- Janković, S., Vlašić, D. (2010): „Revidiran je etički kodeks profesionalnih računovođa“, *Računovodstvo i financije*, No. 9: 85–88.
- Jovanović, Đ. (2014): „Još jednom o nekim pitanjima komemorativne kulture“, *Sociologija*, Vol. 56, Issue 3: 304–324
- Kaparavlović, N. (2011): „Uticaj kreativnog računovodstva na kvalitet finansijskog izveštavanja“ *Ekonomsku horizonti*, 13 (1): 155–168.
- Kozlić, S. (2017): „Neke kontroverze između prava i morala“, *Arhe, časopis za filozofiju*, 28/2017: 91–111.
- Marinković, D., Marinković, V. (2014): „Moral i ekonomija kroz prizmu socijalnog preduzetništva“, Zbornik radova Međunarodna naučno-stručna konferencija „Socijalno preduzetništvo – model za (samo) zapošljavanje u budućnosti“, Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina: 71–88.
- Milas, D. (2012): „Etički konflikti u odnosima s javnošću“, *MediAnali*, 6 (11): 51–66.
- Pažanin, A. (1996): „Moral, pravo i politika u praktičnoj filozofiji kantsnoga Kanta“, *Politička misao*, 33 (4): 33–50.
- Pharo, P. (2006): *Sociologija morala Smisao i vrijednosti između prirode i kulture*, naslov originala: *Morale et sociologie Le sens et les valeurs entre nature et culture*, Zagreb, Masmedia.
- Popović, Ava Justin (2018): „Ava Justin Popović o Vladiци Nikolaju Velimiroviću: Komarac i orao“, доступно на <https://srbin.info/2015/05/03/ava-justin-popovic-o-vladici-nikolaju-velimirovicu-komarac-i-orao/> (приступљено 3. 5. 2018. г.).
- Pretnar Abičić, S. (2014): „Professional skepticism of auditors and risk of fraudulent financial reporting“, *Journal of Accounting and Management*, vol. IV, (1): str. 1–16.
- Radić, R. (2010): *Novosti iz prošlosti. Znanje, neznanje, upotreba i zloupotreba istorije*, „Pripadanje bez verovanja i poznavanja“, 107–126, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava.

- Radić, R. (1996): *Srpska strana rata: trauma i katarza u istorijskom pamćenju*, „Crkva i srpsko pitanje“, Zrenjanin, Republika, 267–305.
- Rohrbach, W. (2013): „Etika i osiguranje“, *Evropska revija za pravo i osiguranje*, 1/2013: 14–31.
- Stanišić, M. (2014): *Revizija*, Beograd, Univerzitet Singidunum Beograd.
- Stanković, V. D. (2002): „Moral i pravo u savremenoj pravnoj filozofiji“, *Filozofija i društvo*, 19–20: 203–212.
- Telebaković, B. (2012): „Moral i politika“, *Politeia*, 2 (4): 270–280.
- Telebaković, B. (2009): „Pitanja morala“, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, vol. 3, br. 3: 55–78.
- Tušek, B. (2016): „Suradnja između revizorskog odbora i eksternog revizora kao determinanta kvalitete revizije finansijskih izvještaja“, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, (Posebno izdanje 2016), 325–357.
- Uzelac, M. (2011): *Glavni pravci savremene filozofije*, Vršac, Visoka strukovna škola za obrazovanje vaspitača, Vršac.
- Zorić, Vučina (2015): „Moral i religija u pragmatizmu Džona Džuija“, *Inovacije u nastavi*, XXVIII, 2015/2: 54–66
- Žager, Katarina, Sanja Sever Mališ, Nikolina Dečman (2016): „Certificiranje i licenciranje računovodstvenih i revizijskih zvanja“, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, Mostar, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Mostaru, Posebno izdanje 2016: 391–420.

Примљено: 8. 10. 2018.
Одобрено: 15. 11. 2018.

THE MODALITIES OF MORALITY IN THE AUDITING PROFESSION FROM THE ASPECT OF THE PHILOSOPHY OF NIKOLAJ VELIMIROVIĆ

Kosana Vićentijević

*Faculty of Business in Belgrade,
Singidunum University Belgrade*

Summary: *The subject of this paper is the application of philosophy, religion and the world concepts of life to audit theory and practice. Due to the thought of Nikolaj Velimirović's thoughts and work, the paper emphasizes the necessity of improving the auditing profession, through his thoughts that are endless, eternal, divine and applicable to the moral performance of auditors and auditing societies in a modern business environment. It lists the audit regulations that tangle the moral aspect of the auditor's work and drawn out the cross-sectional meetings with the moral aspects expressed by Nikolaj to the global process of auditing the financial statements. On the basis of theoretical reviews of Nikolaj's opinion, it was concluded that the starting hypotheses from the beginning of work have been confirmed and that there is a possibility for further research regarding the detailed application of Nikolaj's thoughts in all stages of the audit of the financial statements.*

Key words: *moral, philosophy, theology, religion, revision, Nikolaj Velimirović.*